

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A040 Kleine rietgans (*Anser brachyrhynchus*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De kleine rietgans is een middelgrote gans (lengte 64-76 cm) met een korte roze snavel met zwarte basis en punt, en roze poten. Hij heeft een donkere bruinige kop welke contrasteert met de lichtere hals en lichaam. Adulten hebben opvallend lichte vleugels. De kleine rietgans komt in Nederland voor als doortrekker en overwinteraar. De soort broedt op Groenland, IJsland en Spitsbergen. In Nederland gaat het om de van Spitsbergen afkomstige Svalbard/Noordwest-Europese flyway-populatie, die vrijwel geheel in Nederland, Vlaanderen, Denemarken en Noorwegen overwintert.

Bron: Albert de Jong

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Svalbard/Noordwest-Europese flyway-populatie wordt geschat op 80.000 vogels, waarvan in Nederland 5-15% verbleef tijdens de trektijd en winter in de periode 2015/16-2020/21. Door een verandering in de trekstrategie is het belang van Nederland voor de flyway-populatie sterk afgenomen.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Het gemiddeld seizoensmaximum van de kleine rietgans betrof 7.900 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 32% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://de-soortpagina.op-natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Kleine rietgans *Anser brachyrhynchus* (A040). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De kleine rietgans heeft buiten het broedseizoen een voorkeur voor open graslandgebieden (voedselgebied) in de nabijheid van grote wateren (slaapplaats). De soort vertoont een sterke neiging tot vorming van grote concentraties. Soms is de gehele populatie verdeeld over slechts enkele grote groepen in het voedselterreinen of op de slaapplaats. Kleinere aantallen komen ook wel voor in gemengde groepen met kolgans, toendrarietgans en brandgans.

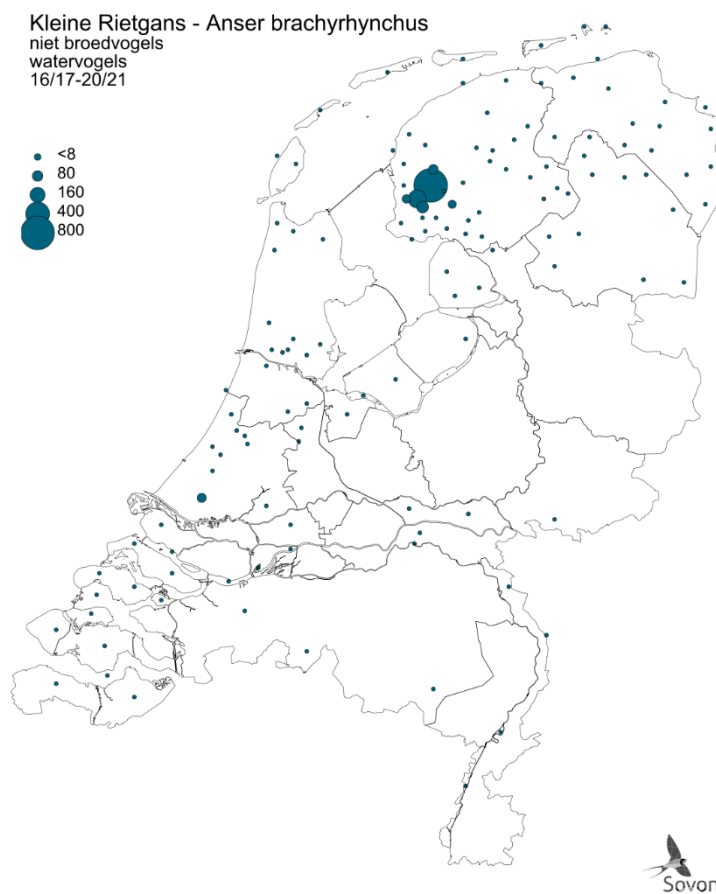
3.2 Voedsel

De kleine rietgans is een planteneter die in Nederland vrijwel uitsluitend op cultuurgras foerageert. Incidenteel worden kleinere groepen op oogstresten waargenomen, met name maïs. Recent wordt foerageren op maïs echter steeds vaker waargenomen. In Vlaanderen foerageert de kleine rietgans eveneens voornamelijk op grasland, maar in Denemarken foerageert hij ook op akkers met graanstoppels of ingezaaid wintergraan. De soort is in hoge mate trouw aan bepaalde voedselterreinen en slaapplaatsen.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse winterpopulatie van de kleine rietgans omvatte naar schatting maximaal 3.600-11.700 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De doortrekpopulatie betrof in dezelfde periode naar schatting maximaal 2.700-13.200 vogels. Kleine rietganzen zijn in ons land hoofdzakelijk aanwezig van oktober-december, met een uitloop naar september en maart. Parallel aan de afname is de periode waarin de vogels aanwezig zijn meer en meer beperkt tot de maanden november en december. Naast de twee traditionele regio's, Zuidwest-Friesland en Midden-Delfland in Zuid-Holland, verschijnen kleine rietganzen vrijwel overal waar zich 's winters veel ganzen ophouden (Cottaar & Koffijberg 2018). Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

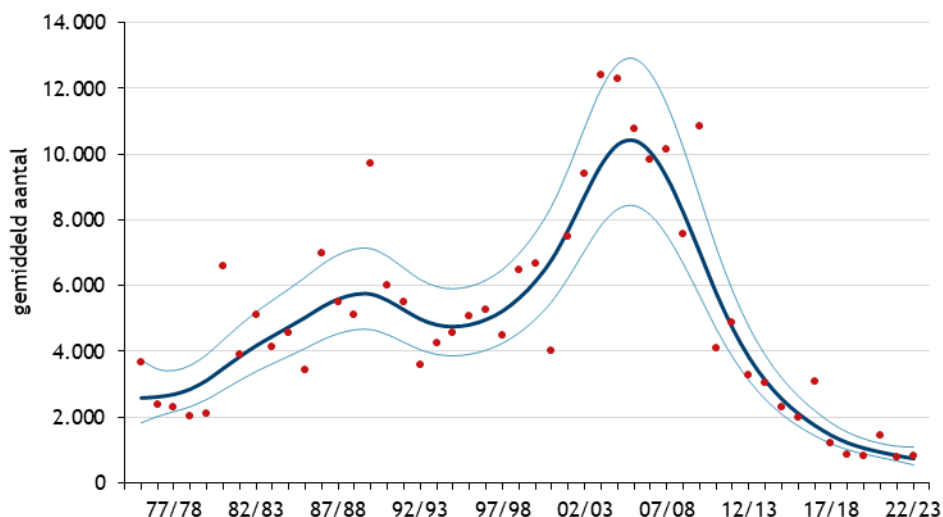
Verspreiding van de kleine rietgans als niet-broedvogel in de periode 2016/17 - 2020/21. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de kleine rietgans als niet-broedvogel laat op de lange termijn (1980/81-2022/23) een matige afname zien, op de korte termijn (2011/12-2022/23) een sterke afname.

De in Nederland verschijnende aantallen kleine rietganzen zijn in hoge mate afhankelijk van de omvang van de flyway-populatie, en recent vooral ook van de trekstrategie. Nederland fungeerde lang als belangrijk overwinteringsgebied, maar met name ook als belangrijke tussenstop van kleine rietganzen die in Vlaanderen overwinteren. De landelijke aantallen namen sinds 1975 fors toe. Deze groei liep parallel aan de groei van de Spitsbergen-populatie, maar was ook een gevolg van het verlaten van pleisterplaatsen in Noord-Duitsland (na 1980) en verminderde aantrekkelijkheid van Deense pleisterplaatsen door jacht, veranderd grondgebruik en verjaagacties door boeren (Bijlsma *et al.* 2001). Gedurende het eerste decennium van deze eeuw overwinterden gemiddeld zo'n 10.000 vogels in ons land. Sindsdien is er een tendens gaande waarbij kleine rietganzen in toenemende mate in Denemarken blijven hangen en niet (of zeer kort) naar de Lage Landen trekken. Het is aannemelijk dat ze op deze wijze anticiperen op de gemiddeld zachtere winters (Hornman *et al.* 2021), maar vooral ook op het grotere aanbod van wintergraan en de sterke uitbreiding van de teelt van maïs in Denemarken (Clausen *et al.* 2018a, Clausen *et al.* 2018b). De aangepaste trekstrategie van de kleine rietganzen laat zien dat ze makkelijk kunnen inspelen op veranderingen in landgebruik. Opvallend in deze context is dat de aantallen in Vlaanderen tegenwoordig groter zijn dan in Nederland (afname daar minder sterk), wat suggereert dat de afname bij ons wellicht ook lokale invloeden kent. Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de kleine rietgans als niet-broedvogel. Weergegeven is het seizoensgemiddelde in de monitoringgebieden (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied is stabiel in vergelijking met de periode rond 1980, dus ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn, waarmee dit aspect als 'gunstig' is beoordeeld.

ii. Populatie: zeer ongunstig

De populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 bevond zich meer dan 70% onder een gunstig niveau voor de populatie. In combinatie met een afname van de aantallen op de lange termijn (1980/81-2019/20) leidt dit tot een zeer ongunstige beoordeling van het aspect populatie.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

iii. Leefgebied: gunstig

Er zijn geen redenen om aan te nemen dat het leefgebied niet op orde is, waardoor dit aspect als 'gunstig' is beoordeeld.

iv. Toekomstperspectief: zeer ongunstig

Door de korte termijnafname (2008/09-2019/20) in combinatie met de aard van de belangrijkste knelpunten is ook het toekomstperspectief 'zeer ongunstig'.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de kleine rietgans als niet-broedvogel is in 2022 als zeer ongunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is².

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig	gunstig	zeer ongunstig
Beoordeling SvI	gunstig	gunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor de uitbreiding tot een populatie van ten minste 5.900 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren

- *Klimaat*: de voedselomstandigheden in het noordelijk deel van het winterareaal (Denemarken) zijn verbeterd door gemiddeld zachtere winters. Daarnaast komt streng winterweer, waarbij wintergebieden in bijv. Denemarken compleet met een dikke laag sneeuw worden bedekt, tegenwoordig amper meer voor. Al deze factoren maakt het vogels mogelijk om noordoostelijker te overwinteren, wat een rol kan spelen in de bij ons geconstateerde afname (Fox *et al.* 2005, Foppen *et al.* 2016, Hornman *et al.* 2021).
- *Ziekten*: de kleine rietgans is beoordeeld als kwetsbaar voor sterfte door hoogpathogene aviaire influenza (HPAI) vanwege het vaak voorkomen in groepen (Slaterus *et al.* 2024).
- *Verstoring door aanwezigheid*: door de sterke concentratievorming is de kleine rietgans een kwetsbare soort en wordt hij beschouwd als één van de meest storingsgevoelige ganzensoorten. Een combinatie van rustige en veilige slaapplekken en voedselterreinen is een eerste vereiste voor het gebruik van een gebied als pleisterplaats. Verstoring kan optreden door landbouwwerkzaamheden en jacht (ook rond de slaapplekken), evenals laagvliegende (sport)vliegtuigen en helikopters (Krijgsveld *et al.* 2008, Foppen *et al.* 2016). Door de binding van de kleine rietgans aan vaste slaapplekken heeft verstoring op de slaapplek ook gevolgen voor de aanwezigheid in de voedselgebieden.
- *Verlies leefgebied*: windmolenparken en hoogspanningsleidingen kunnen verstoring werken bij pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaapplek (Foppen *et al.* 2016). Het op grote schaal plaatsen van windturbines in en rond traditionele foerageergebieden of rustplaatsen kan leiden tot verplaatsingen en (lokale) afnames.
- *Verandering agrarisch gebruik*: extensivering van graslanden, of omzetting van grasland in akkers, kan in de kerngebieden van de kleine rietgans tot verminderde voedselbeschikbaarheid leiden en de draagkracht van zulke gebieden verlagen (Foppen *et al.* 2016), ofschoon de soort elders in de flyway (maar dus minder in Nederland) op bepaalde akkerbouwgewassen foerageert.

²Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNVN 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

Invloeden van buiten Nederland

Nederland fungeerde lang als overwinteringsgebied, maar vooral ook als belangrijke tussenstop van kleine rietganzen die in Vlaanderen overwinteren. Er is een tendens gaande waarbij kleine rietganzen in toenemende mate in Denemarken blijven hangen en niet (of zeer kort) naar Nederland trekken. Zeer waarschijnlijk speelt het grotere aanbod van wintergraan en de sterke uitbreiding van de teelt van maïs in Denemarken daarbij een rol (Fox *et al.* 2005, Clausen *et al.* 2018a). Maïs is optimaal voedsel voor kleine rietganzen, omdat een zeer groot deel (95%) door de ganzen verteerd wordt in tegenstelling tot gras (Clausen *et al.* 2018b). De ganzen hoeven daardoor minder tijd aan foerageren te besteden. In Denemarken heeft de verspreiding van de kleine rietgans in de afgelopen jaren grote veranderingen ondergaan, omdat vogels bij hun zoektocht naar geoogste maïspcelen tot ver buiten de voorheen belangrijke gebieden worden gezien (Clausen *et al.* 2018a). Ook in Nederland worden kleine rietganzen recent vaker op geoogste maïspcelen waargenomen, terwijl de soort in Nederland traditioneel een graseter is (Cottaar 2019). De aantallen van de Spitsbergen flyway-populatie, waartoe onze vogels behoren, worden gereguleerd door een internationaal beheersplan (Madsen *et al.* 2017). Gecoördineerde afschot vindt plaats in Denemarken en Noorwegen en men streeft er naar de populatie op 60.000 individuen te houden.

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

Aangezien de afname van het aantal overwinterende kleine rietganzen in Nederland vooral wordt veroorzaakt door een verandering van de trekstrategie, zullen beleid en maatregelen in de Nederlandse overwinteringsgebieden weinig kunnen bijdragen aan een kentering van de aantalsontwikkeling in ons land. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat de omvang en kwaliteit van het leefgebied in Nederland niet op orde zijn, aangezien open graslandgebieden (voedselgebied) in de nabijheid van grote wateren (slaapplaats) ruim beschikbaar zijn. Vanwege de sterke traditionele binding met voedselterreinen en slaapplaatsen is het echter van groot belang om deze optimaal aantrekkelijk te houden:

- behoud van rust; over het algemeen wordt bij recreatie als afstand tussen de vogels en de verstoringsbron een bufferzone van minimaal 500 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen. In gebieden waar gejaagd wordt zijn kleine rietganzen erg schuw waardoor er ruimere afstanden (1000 meter) rond foerageer- en rustgebieden nodig zijn (Krijgsveld *et al.* 2022).
- de aanwezigheid van open, kort eiwitrijk grasland nabij slaapplaatsen;
- en stabiliteit in de beschikbaarheid van bestaande slaapplaatsen en foerageergebieden zijn hierbij sleutelfactoren.

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Waarborgen voldoende rust		x	
Aanwezigheid van open, kort eiwitrijk grasland nabij slaapplaatsen	x		
Stabiliteit in beschikbaarheid van bestaande slaapplaatsen en foerageergebieden	x		

8. Bronnen

- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Clausen K.K., Madsen J., Cottaar F., Kuijken E. & Verscheure C. 2018a. Highly dynamic wintering strategies in migratory geese: Coping with environmental change. *Global change Biology* 24: 3214-3225.
- Clausen K.K., Madsen J., Nolet B.A. & Haugaard L. 2018b. Maize stubble as foraging habitat for wintering geese and swans in northern Europe. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 259: 72-76.
- Cottaar F. & Koffijberg K. 2018. Kleine Rietgans *Anser brachyrhynchus*. Pp. 75 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Cottaar F. 2019. Kleine Rietganzen geven voorkeur aan geoogste maïsakkers boven graslandpercelen in Zuidwest-Friesland in het najaar van 2017. *Limosa* 92: 24-27.
- Devos K. & Kuijken E. 2012. Wintering wild geese in Belgium: an update on numbers and trends (1990/91-2011/12). *Goose Bulletin* 15: 18-27.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Fox A.D., Madsen J., Boyd H., Kuijken E., Norris D.W., Tombre I.M. & Stroud D.A. 2005. Effects of agricultural change on abundance, fitness components and distribution of two arctic-nesting goose populations. *Global Change Biology* 11: 881-893.
- Koffijberg K., Voslammer B. & van Winden E. 1997. Ganzen en zwanen in Nederland: overzicht van pleisterplaatsen in de periode 1985-94. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., Hustings F., van Winden E., van Els P., Kleefstra R., Sovon Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2021. Watervogels in Nederland in 2018/2019. Sovon rapport 2021/01, RWS-rapport BM 21.08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kowallik C. 2002. Auswirkungen von Windenergieanlagen, Straßen und Gebäuden auf die Raumnutzung von Nonnengänsen und ein Prognose-Verfahren zur Konfliktbewertung. Doctoraalverslag, Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Oldenburg.
- Krijgsveld K.L., Smits R.R. & van der Winden J.R. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg
- Madsen J., Williams J.H., Johnson F.A., Tombre I.M., Dereliev S. & Kuijken E. 2017. Implementation of the first adaptive management plan for a European migratory waterbird population: The case of the Svalbard pink-footed goose *Anser brachyrhynchus*. *Ambio* 46 (Supplement 2): 275-289.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNV. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R.L., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Kleine Rietgans niet-broedvogel. <https://pub.sovon.nl/pub/publicatie/21963>. Geraadpleegd op 19/11/2024.